

YAN ÖDEME UYGULAMASI - GELİŞMELER

TMMOB Yöneticilerinin, Yan Ödemeler Kararnamesi çıkmadan çok önce başlayan ve Bakanlar Kurulu'nun kararname Üzerindeki hazırlık çalışmalarının hızlanmasıyla birlikte yoğunlaşan girişimleri; Hükümet üyeleri ile yapılan ümit vermektan uzak temaslar; işyeri temsilcileri ve oda başkanları ile yapılan toplantılar; Kararname çıktıktan sonra yayınlanan TMMOB Basın Bülteni; İmar ve İskan Bakanlığı yetkililerinin yan ödemeler uygulama çalışmalarına TMMOB işyeri temsilcilerinin katılımının sağlanacağı vaadi üzerine işyeri temsilciliği kurulmuş tüm büyük işyerlerinde yürütülen temsilcilik seçimlerinin tamamlanması çalışmaları; İşyeri Temsilciliklerine kendi işyerlerinde kurulacak olan "ücret tesbit komisyonları"na katılmaları için TMMOB tarafından yapılan uyarı; ve aynı anda Bakanlıklara gönderilen bir yazı ile yapılan. Yan Ödemeler Kararnamesinin uygulama çalışmalarına teknik eleman temsilcilerinin de katılmalarının sağlanması çağrısı, BİRLİK Bülteninin geçen sayısında yer atan "Yan Ödemeler İle İlgili Girişimler" başlıklı yazıda verilmişti. Aynı yazının sonuç bölümünde, bütün bu gelişmelerin dikkatle ve ilgiyle izlenmesi gereğine de işaret edilerek şöyle denilmektedir:

"Bu gelişmeler, hazırlık çalışmalarında uyarıları dikkate alınmayan teknik elemanların, yan ödemeler kararnamesinin uygulanması sırasında katılmalarının sağlanması yönündedir. İşyeri temsilcileri bu koşullar altında neler yapabileceğini tartmalı, ücret tesbit komisyonlarına katılma olanağını en etkin bir biçimde kullanmanın yollarını bulmalıdırlar. Bunun için de işyerindeki teknik elemanların desteğinden kopmadan, kararlı ve tutarlı davranmak zorundadırlar. Yan ödemeler kararnamesinin uygulanması ile ücretlerin eski durumunun dahi gerisine düşmesi ya da geçim sıkıntısını giderecek yeterliliğe ulaşamaması, teknik elemanlar arasında ayrıcalıklar yaratılması gibi sakıncaların doğabileceği bilirmeli, buna birlik ve dayanışma içinde karşı koyulabilmelidir. "

TMMOB yöneticileri, Hükümet üyeleri ve çeşitli kademelerdeki yetkililerle temaslarını sürdürürken, görüş ve önerilerini iletirken dahi esas çözümlü, kamu kesimindeki yöneticilerin iyi niyetlerinden değil, çalışanların örgütlü mücadelesinden doğacağına bilincinde olarak çabalarını teknik elemanların birlik ve dayanışmalarının pekiştirilmesi doğrultusunda yoğunlaştırmışlardır.

Kısa zamanda birçok büyük işyerinde temsilcilik seçimleri yapılmış, yan ödemeler kararnamesinin uygulama çalışmalarına katkıda bulunmaya teknik elemanların hazır oldukları yetkililere duyurulmuştur. Uygulamanın bu yönde yapılmasının sağlanması gerektiği konusunda Bakanlıklara yazılan yazı ise cevapsız kalmıştır. Yalnız İmar ve İskan Bakanlığının bu konuda daha önceden olumlu davranmış olması nedeniyle bu bakanlıkla temaslar sürdürebilmiştir.

İMAR VE İSKAN BAKANLIĞINDA TOPLANTI

İmar ve İskan Bakanlığı bünyesinde bulunan tüm büyük işyerlerinde temsilcilik seçimlerinin tamamlanmasından sonra bir ortak toplantı yapılmıştır. İmar ve İskan Bakanlığı Danışmanı Ergun Unaran'ın yönettiği ve Müsteşar Cevat Geray'ın da bir süre için yer aldığı toplantıya, Bakanlık bünyesindeki TMMOB İşyeri Temsilcileri, İller Bankası İşyeri Temsilcisi, Mimarlar Odası Adına Süheyl Kırçak, TMMOB Başkanı Teoman Öztürk ve Genel Sekreteri Yavuz Önen katılmışlardır.

Toplantıda, önce yan ödemeleri tesbit ederken Bakanlığın gözettiği kriterler açıklanmış, ücretlerin saptanmasında, mali olanakların, hizmet gereği olan ayrıcalıkların ve başarılı çalışmaların ödüllendirilmesi gereğinin gözönüne alındığı söylenmiştir.

YAN GELİP YATANLA, BAŞARILI OLAN AYIRDEDİLECEK (.)

İmar ve İskan Bakanlığı Müsteşarı Cevat Geray da konuyla ilgili görüşlerini açıklamış ve Bakanlığın tutumunu anlatmıştır. Cevat Geray, yan ödemeler uygulaması ile güdülen amacı açıklarken, yan ödemeleri "seyyänen" uygulamayacaklarını, başarılı ve etkin elemanın ödüllendirilmesi gerektiğini, bu konuda idareye bir esneklik tanımak zorunda olduklarını belirterek "eşit emeğe eşit

ücret" ilkesine karşı çıkmış, amacın teknik personel istihdamında iyi olanı elde tutmak olduğunu vurgulayarak, "Bu uygulama sayesinde, yan gelip yatanla, başarılı olan elemanı ayırt edebileceğiz" demiştir.

Bakanlık yetkililerinin yaptıkları bu açıklamalar toparlandığında, Yan Ödemeler Kararnamesinin, teknik elemanların geçim sıkıntısını gidermek amacıyla değil, sözü edilen ayırımların yapılabilmesi için çıkarıldığı, ayrıca teknik elemanlar açısından geçim sıkıntısının söz konusu olduğuna inanılmak istenmediği sonucu çıkmaktadır.

EŞİT VE AZAMI YAN ÖDEME

Bu görüşleri teker teker cevaplayan TMMOB Yöneticileri, önce sözü edilen "mali olanaklar" üzerinde durmuşlar, bu konuda yeterli olanığın varlığına inandıklarını söylemişler ve bunu kanıtlamak için de yabancı teknik hizmete ödenen miktarları hatırlatmışlardır. Yan ödemelerin bir ayrıcalık unsuru olarak değil, ekonomik sıkıntıyı gidermek için bir araç olarak görüldüğü de yetkililere iletilmiş ve bu nedenle herkese eşit ve azami yan ödeme yapılması gerektiği anlatılmıştır.

"Yan gelip yatanla, başarılı olan elemanı" ayırt edebilme İddiasına karşılık da, idari müeyyidelerin çalışanla çalışmayı ayırt etmek için kullanılabileceği ve kullanılması gerektiği, ücretlerin bu yolda bir araç olarak kullanılmasına gerek olmadığı açıklanmış, zaten tüm devlet memurlarının da yan ödeme almadığı hatırlatılmıştır. Ayrıca, kamu kuruluşlarında başarı için kurum ve kişiler açısından koşulların eşit olmadığı, bir ünitenin başarısızlığının diğerini de etkileyebileceği söylenerek, kamu kuruluşlarında böyle bir yarışma yolunun açılmasının sakıncalı bulunduğunu belirtilmiştir. Bu yarışın, yöneticilere "şirin görünme" yarışını da beraberinde getirebileceğine işaret edilmiş, eğer kararnamenin siyasi amacı bu ise ve hükümet kademini oluşturan partiler kararname aracılığıyla kendi kadrolarını oluşturma amacını güdüyorlarsa, teknik eleman örgütlerinin bunun da tümüyle karşısında cephe alacağı bildirilmiştir.

TEMASLAR KESİLİYOR

İmar ve İskan Bakanlığında yapılan toplantıdan sonra hiç bir resmi ku-

rumla, yan ödemeler konusunda, TMMOB'nun teması olamamış, gelişmeler TMMOB İşyeri Temsilcileri ve üyeler aracılığıyla izlenebilmiş, girişimler de bu doğrultuda yürütülmüştür. İdari yetkililerle temasların kesilmesinden sonra işyerlerinde üyelerle yapılan toplantılar ve işyeri temsilcileri ile yürütülen ortak toplantılara hız verilmiş, uygulama ile ilgili görüş ve değerlendirmelerin toplanmasına, teknik elemanların bu somut sorun karşısında oluşan birliğinin diri tutulmasına çalışılmıştır.

ANKARA İŞYERİ TEMSİLCİLERİ ORTAK TOPLANTISI

Ankara'daki işyerlerinde kurulmuş bulunan TMMOB İşyeri Temsilcileri ile Dirlük Yöneticilerinin 15 günde bir düzenli olarak gerçekleştirdikleri toplantılardan biri de 17 Eylül günü yapılmış, "yan ödemeler"le ilgili gelişmeler incelenmiş ve şu sorular görüşülmüştür:

o Yan ödemeleri* ilişkin çalışmalar ne düzeydedir? İlu çalışmalarda, yan ödemeleri tespit eden yöneticilerin tavırları ne olmaktadır?

o Yan ödemelere ilişkin çalışmalarda üyelerin tavrı ne olmaktadır? Bugün için işyerlerinde herhangi bir girişimde bulunabilir miyiz?

Ortak toplantıda bu sorunların ışığında yapılan tartışmalar sonucunda, şu görüşlerde birleşilmiştir:

1. TMMOB! işyeri temsilcileri ile yönetim kademesinin ilişkisi, yetkili yöneticilerin kişisel tavrına bağlı kalmaktadır. Bazı işyerlerinde üyelerimizin görüşleri istenirken, bazı işyerlerinde de çalışmalar gizli sürdürülmektedir.

2. Bazı işyerlerinde yöneticilerin ücret tespitini gizli yürütmelerine karşı, üyelerimizin birlik halinde davranarak tepki göstermesi yöneticilerin bu tavrından vazgeçmelerine yol aç-

mıştır. Toplu hareketler etkin olmaktadır.

3. Yan ödemelerin tespit çalışmaları sırasında bile ayrıcalıklı uygulamalar belgelenmiş bulunmaktadır. Değişik kurumlarda çalışan aym nitelikteki kişiler farklı ücretler alacaktır.

4. Ayrıcalık yalnız mühendis ve mimarlar arasında değil, mühendis ve mimarlarla diğer teknik elemanlar arasında da (teknikerler) vardır ve ikinci ayrıcalık çok daha büyüktür.

5. Sorunlarımızın çözümü ertelenmiştir. Yan ödemelerin uzun süredir verilmemesi nedeniyle bir ekonomik sıkıntı içine girilmiştir.

ii. Sendikal hakların alınmasının zorunlu olduğu, kitlede genellikle benimsenmektedir.

7. Sendikalaşma yolunda kitleyi harekete getirmek ve çalışmalar yapmak için ortam elverişlidir.

Bu görüşlerin ışığında geliştirilen öneriler tartışılmış, ve işyeri temsilcileri, aşağıda sıralanan girişimlerin TMMOB'ce yürütülmesini zorunlu gördüklerini bildirmişlerdir:

1. İşyerlerinde ölümsüz davranan yöneticilere karşı birlik halinde bir baskı grubu olmak gerekir. TMMOB bu tepkiye öncülük etmelidir.

2. İşyerlerinde sendikalaşmanın gerekli olduğuna dair toplantılar yapılmalıdır.

3. Yan ödemelerin gecikmiş olması ve bunun yarattığı sonuçları kamuoyu ve ilgililere duyurmak gerekmektedir. TMMOB kamuoyuna bir açıklama yapmalıdır.

TMMOB yöneticilerinin, bu önerileri benimsediklerini ve gerekli tüm girişimlerde bulunacaklarını, yapılan çalışmaların temsilci ve üyelere duyurulacağını açıklamaları ile toplantı son bulmuştur.

İKİNCİ ORTAK TOPLANTI

İşyeri Temsilcileri ile yapılan 17 Eylül günkü toplantıda alınan kararlar uyarınca çalışmalar sürdürülmüş, 15 gün sonra yapılan ortak toplantıya gelişmeler aktarılmıştır. TMMOB Yöneticileri ve Ankara İşyeri Temsilcilerinin katıldığı 2 Ekim günlü bu toplantıda, geçen süre içinde yapılan girişimler ve yan ödeme uygulaması konusundaki gelişmeler değerlendirilmiştir.

Yan ödemeler Kararnamesi uyarınca teknik elemanlara verilmesi gereken ödemelerin gecikmiş olması nedeniyle yaratılan huzursuzluğun bir kere daha yetkililere iletilmesinde yarar görülen toplantıdan sonra, TMMOB Sekreteri Yavuz Önen ilgili bakanlara aşağıdaki yazıyı göndermiştir:

"Teknik elemanlara 7/8672 sayılı Kararname uyarınca 1 Haziran 1974 tarihinde verilmesi gereken yan ödemeler aradan dört ay geçmiş olmasına rağmen işyerlerinin büyük çoğunluğunda hala ödenmemiş durumdadır.

"Çalışanlar açısından son yıllarda artan fiyatları dengeleyecek bir tedbir olan yan ödemelerin alınmaması (üyelerimizin de yıllardır süregelen ekonomik sıkıntılarını daha arttırmıştır.

"Yan ödemeler çalışanlar arasında, mühendis mimarlarla teknikerler arasında ayrıcalıklar, adaletsizlikler getirmiş ve beklenenin altında gerçekleşmiştir. Bu uygulamaların üyelerimiz arasında ötedenberi yaratmış olduğu huzursuzluk bu gecikmeyle daha da artmıştır.

"İşyeri temsilcilerimizle dün Ankara'da yaptığımız toplantıda bu huzursuzluğun sizlere duyurulmasında yarar görülmüştür.

"Üyelerimizin büyük çoğunluğunu ilgilendiren bu konuyu, ödemelerin çabuklaştırılmasını sağlamak üzere önemseyeceğinizi ve gerekli girişimlerde bulunacağınızı umuyoruz."

Yan Ödeme Uygulamasına Tepkiler

YAN ÖDEMELER KARARNAMESİNE KARŞI TEPKİLER YAYGINLAŞIYOR

Yan Ödemeler Kararnamesinin uygulama çalışmalarının yürütüldüğü bu günlerde, teknik elemanlar giderek

artan endişelerini çeşitli yollarla dışa vuruyorlar. Yurdun değişik bölgelerinden birçok işyerinde yan ödemelere karşı tepkiler büyüyor. Teknik elemanlar birlik ve dayanışma içinde davranabildikleri ölçüde etkili oluyorlar.

İSTANBUL'DAKİ İŞYERLERİNDE YAN ÖDEMELER VE SENDİKALAŞMA KONULARINI İŞLEYEN TOPLANTILAR YAPILDI

İstanbul'da Uç işyerinde yapılan toplantı hareketli ve verimli oldu.

TEKEL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TOPLANTISI

İstanbul'da TÜTEU ve teknik eleman odalarının işyerlerinde yan ödemeler ve sendikalaşma ile ilgili düzenledikleri toplantıların ilki

11. Eylül. 1974 günü Tekel Genel Müdürlüğünde yapıldı. İşyerinde çalışan teknik elemanların büyük çoğunluğunun katıldığı toplantıyı yöneten Mühendis ve Mimar Odaları İstanbul Koordinasyon Kurulu Sekreteri Yavuz Çizmeçi yan ödemeler konusundaki gelişmelerde odalar örgütlenmesinin yetersiz kaldığını belirterek toplantıyı açtı. Sonra TÜTED İstanbul Şubesi Başkanı Kemal Daysal konuştu. Artan hayat pahalılığı karşısında ücretlerin geride kaldığını söyleyen Kemal Daysal sendikal haklarını kullanan işçilerin ücretlerinin teknik eleman ücretlerinden daha çabuk arttığını, çözümün sendikalaşmada olduğunu ileri sürdü. Kemal Daysal'dan sonra söz alan Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Sekreteri Yücel Gürsel, teknik elemanlar içinde işsizler ordusunun yaratıldığını, bu nedenle teknik eleman ücretlerinin arz talep koşullarına göre belirlendiğini ve dolayısıyla sorunların çözümlenmesinde tek aracın sendikalaşma olduğunu belirtti.

İşyerlerinde çalışan teknik elemanlardan Yusuf Başaran protesto olarak yan ödemelerin alınmamasını teklif etti. Sabahattin Karıncaoğlu ise sendikalaşmanın bilincine vardıklarını, TÜTED etrafında birleşmek gerektiğini söyledi. Haşmet Olgaç da maddi problemleri halledilemeyenlerin çalışmada verimli olamayacaklarını öne sürdü.

İSTANBUL BELEDİYESİ TOPLANTISI

13 Eylül İS/4 günü İstanbul Belediyesi'nde yapılan toplantıyı gene Yavuz Çizmeçi yönetti. Toplantıda konuşan TÜTED İstanbul Şubesi Başkanı Kemal Daysal, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Başkanı Ertuğrul Tığlay, Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Sekreteri Yücel Gürsel, Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Başkanı Fevzi Şolt yan ödemelerle ilgili mücadelenin sendikalaşma doğrultusunda olması gerektiği ve bu mücadelenin TÜTED içinde verilmesi gerektiği görüşünde birleştiler.

Kemal Daysal sendikal hakların söke öke alınabileceğini, bunun bir lütuf olarak kimse tarafından verilmeye-

ceğini; Ertuğrul Tığlay, sendikal taleplerin yarı resmi kuruluşlar olan odalar tarafından hükümete götürülmesinin zor olduğunu; Yücel Gürsel, demokrasinin ortadan kalkmasının ekonomik hakların da savunulmasının ortadan kalkması demek olduğunu, sendikalaşma talebi etrafında bir maddi güç oluşturulması gerektiğini, Fevzi Şolt, ayrıcalıklar yaratan yeni yan ödemeler sistemi ile teknik elemanların birbirine düşürüldüğünü sözlerine eklediler.

ZİRAİ MÜCADELE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TOPLANTISI

18 Eylül 1974 günü Zirai Mücadale Araştırma Enstitüsünde yan ödemeler ve sendikalaşma ile ilgili yapılan toplantıya işyerinde çalışan teknik elemanların büyük çoğunluğu katıldı. Mühendis ve Mimar Odaları İstanbul Koordinasyon Kurulu sekreteri Yavuz Çizmeçi'den sonra Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Sekreteri Yücel Gürsel söz aldı ve içlerinde işsizler ordusu yaratılan teknik elemanların ücretlerinin Kamu ve Serbest kesimde arz ve talep Kanununa göre belirlendiğini, bu durumun mevcut ekonomik düzenin zorunlu sonucu olduğunu ve hakların elde edilmesininin iktidarların iyi niyetine bağlanamayacağını söyledi. İşyerinden Harun Şener, Ayhan Ulusoy, Sabri Sezer ve Yalçın Yılmaz konuştular.

KMO ZONGULDAK ŞUBESİ YAN ÖDEMELERE İLİŞKİN GÖRÜŞÜNÜ AÇIKLADI

Kimya Mühendisleri Odası Zonguldak Ağır Sanayi Bölgesi Şubesi Yönetim Kurulu, yan ödemeler kararname ile ortaya çıkan durum konusunda görüşlerini belirleyerek TMMOB'ye ilettiler. Yabancı teknik hizmete ödenen milyarların yurdumuzda kalmasının sağlanması ve teknik elemanların sendikal örgütlenme ve grev haklarına kavuşmasıyla sorunlara çözüm bulunabileceğinin belirtildiği yazıda, kamu kuruluşlarında çalışan teknik elemanların ücret sorununun genel olarak bozuk istihdam politikası ve ülkemizin sosyo-ekonomik yapısının bir ürünü olduğuna dikkat çekilerek özetle şu görüşlere yer veriliyor:

"7/8672 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi, katsayı sistemi getirmesi gibi olumlu yönleri yanında, ücret

sorununa bir çözüm getirmediği, artan hayat pahalılığı yanında çok yetersiz kaldığı ve uygulanmasında yürütme organına geniş yetkiler tanıdığı için yetersizdir.

"Yasama yetkililerinin teknik elemanlara büyük umut veren önceki bevanlarının aksine olan bu durum, bir kez daha aşağıdaki isteklerimizin ne kadar haklı olduğunu göstermiştir

"1- Her yıl kendi gücümüzle yapabileceğimiz hizmetlerin karşılığında, yabancılara ödenen iki milyara yakın paranın yurtda kalması v'v kendi elemanlarımıza ödenmesi gereklidir.

"2- Teknik elemanlara sendikal örgütlenme ve grev haklarının tanınması tek çözüm yoludur.

"Bu konudaki isteklerimiz doğrultusunda çalışmalara hemen başlanması ve kalkınma çabasında bulunan ülkemizde, üretim artışlarında büyük payı ve yaratıcı etkisi olan teknik elemanlara gerçek yerlerinin verilmesi gerektiği inancındayız."

YSE GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDE ÇALIŞAN TEKNİK ELEMANLAR İŞYERİ YÖNETİCİLERİNE GÖRÜŞLERİNİ İLETTİ

YSE Genel Müdürlüğünde çalışan teknik elemanlar TMMOB İşyeri Temsilciliği kanalıyla Genel Müdürlüğe gönderdikleri bir yazı ile yan ödemeler uygulaması ile ilgili endişelerini ilettiler. YSE Genel Müdürlüğüne gönderilen yazıda özetle şu görüşler yer alıyor:

"Yan Ödemeler Kararnamesi, teknik elemanlar açısından umut kırıcı ve endişe verici nitelik taşımaktadır. Genel kamu, teknik elemanların yan ödemelerinin, yeni uygulama ile daha da azalacağı şeklindedir. Diğer önemli bir konu ise, uygulamada yürütme organına gohiş yetkilerin verilmiş olmasıdır. Yurt kalkınmasında çok önemli bir görev yüklenmiş olan teknik elemanların, geçim koşullarının zorlaşması ve aralarında beliren suni çelişkilerin yaratacağı huzursuzluğun ulusal işgücümüzü azaltabileceği bir gerçektir."

İşyerindeki uygulama ile ilgili ayrıntılı önerilerin de getirildiği yazıda özellikle teknik elemanlar arasında ayrıcalıklar yaratılmaması gerektiği konusuna ağırlık verilerek şöyle denmekte:

"Biz Y. S. E. 'de çalışan elemanlar olarak yaptığımız hizmetin ne kadar «nem taşıdığına» bilinci içindeyiz, özellikle köylerin kalkınmasının başlıca şartı olan alt yapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesi, ancak Y. S. E. teknik elemanlarının bir bütünlük içinde çalışmalarını ile mümkün olabilecektir."

DSİ İKİNCİ BÖLGEDE ÇALIŞANLARIN, YAN ÖDEMELER ÇIKINCAYA KADAR TEKNİK ELEMANLARA AVANS ÖDEME YAPILMASI İSTEĞİ SONUÇ VERMEDİ

DSİ İkinci Bölge Müdürlüğü (İzmir) bünyesinde çalışan mühendis ve mimarlar adına TMMOB'ye bir yazı gönderen İşyeri Temsilcisi Haluk Günerman, eski yan ödemelerin kesilmiş bulunması ve yeni kararnameye göre de hentiz ödeme yapılmaya başlanmaması karşısında geçim sıkıntısı içine itildiklerini bildirdi. Temsilci, yeni yan ödemeler saptanmıyca kadar, teknik elemanlara

eski yan ödeme tutarı kadar bir miktarın avans olarak ödenmesi yolunda Birliğin girişimlerde bulunmasını istedi.

TMMOB Genel Sekreteri Yavuz önen. İşyeri Temsilcisine gönderdiği bir yazı ile bu konudaki girişimleri ve yetkililerle yapılan temaslarm olumlu sonuç vermediğini, Bakanlık içinde kararnameye ilişkin çalışmalarını yürüten ilgililerin, kararnamede bazı kavramların açık olmadığı ve Devlet Personel Dairesinin bu konuda bir açıklama yapacağı gerekçelerini ileri sürerek saymanlara avans ödeme emri vermekten kaçındıklarını bildirdi.

AET RAPORU

TÜRKİYE-ORTAK PAZAR İLİŞKİLERİ KONUSUNDA TMMOB GÖRÜŞÜ

Tarım, sanayi,hizmetler ve ticaret dallarında ulusal gelişmeyi engelleyici nitelikteki Türkiye - Ortak Pazar ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesi zorunluluğu, ülkemizin ekonomik ve politik yapısında yer alan değişik kesimlerce duyulmaya başlanmıştır.

Başbakan Bülent Eoovit'ın isteğiyle Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından oluşturulan "AET ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU" çalışmalarına katkıda bulunması için TMMOB'ye de çağrı yapılmış üzerine, Birlik Yöneticileri yapılan toplantılara katılmışlar ve görüşlerini belirtmişlerdir. Ayrıca, TMMOB'nin konuyla ilgili görüşleri saptanarak yazılı olarak da komisyona sunulmuştur. Katma Protokol ve AET konusunda genel görüşleri içeren bir raporla, ayrıntılara inerek, "işgücü, sermaye ve hizmetler" ile "tarım, sanayi ve ticaret" üzerindeki AET etkilerini inceleyen iki rapor hazırlanmış ve kurulmuş bulunan alt komisyonlara iletilmiştir.

Aşağıdaki yazı, "AET özel İhtisas Komisyonu"na sunulan bu üç raporun özeti, dolayısıyla da TMMOB'nin Türkiye - AET ilişkileri konusundaki görüşleridir.

TMMOB, ÜLKEMİZİN BAĞIMLILIK SİMGESİ OLMAKTAN BAŞKA BİR ANLAM TAŞIMAYAN ANKARA ANDLAŞMASI VE KATMA PROTOKOL GİBİ ANLAŞMALARINI KABUL ETMEMEYİ, HALKIMIZA KARŞI ULUSAL BİR GÖREV SAYMAKTADIR

Türkiye'nin AET ile olan legal ilişkileri 25 Haziran 1963'de Ankara andlaşmasının kabul edilmesi ile başlar. Bu ilişkiler ekonomik, sosyal ve politik olmak üzere ülkenin yapışım ve geleceğini etkileyecek biçimdedir.

Andlaşma ile kabul edilen bütünleşme; a) Hazırlık dönemi b) Geçiş dönemi c) Son dönem şeklinde olmaktadır. Bu dönemlerden ilki olan hazırlık dönemi, 1968 de sona erdirilmiş ve Geçiş dönemine girilmesi için gerekli protokollerin hazırlanmasına başlanmıştır.

AET ile olan ilişkilerin ilk aşaması olan Hazırlık dönemine kısaca bakmakta yarar var. Ankara Andlaşmasında. Hazırlık Dönemi, Türkiye eko-

nomisinin AET ile bütünleşmeye girebilmesi için güçlendirilmesi ve korunması dönemi diye tanımlanmaktadır. Ancak, Hazırlık dönemi gerçekte hiç de bu hedeflerin gerçekleştiği bir dönem olamamıştır. Ashında AET ile olan ilişkiler çerçevesinde böyle bir şeyin olamayacağı da temeldeki gerçektir.

Hazırlık Döneminde, Türk ekonomisinin güçlenmesi ve korunması; AET nin yapacağı yardımlar (ki ancak 175 milyon dolarda kalmıştır ve yerli tekelci sermayeye hediye edilmiştir.) ihracatın geliştirilmesi, AET nin tanıyacağı tavizler, esasları üzerine oturtulmuştur. Ne var ki, hazırlık dönemi Türkiye'nin aleyhine işlemiş, AET ile olan ihracatımız gerilemiş,

AET'ye karşı di| ticaret açığımız büyümüş ve buna karşılık ithalatımız giderek artmıştır. Buna da neden; Topluluk ekonomileri ile Türkiye arasındaki dengesizliktir. Ayrıca AET ortak tarım politikası altında Ürünlerimize kontenjan ve kısıtlamalar koymuş buna karşılık kendi ihraç ürünleri olan sanayi ürünleri Türkiye'ye kolaylıkla girmiştir. Kısaca; daha hazırlık dönemi boyunca süren ilişkiler, AET ile kurulmakta olan ortaklığın neler getireceğini ortaya sermektedir.

KATMA PROTOKOL

Bu geçiş döneminden sonra, Katma Protokol ile içinde bulunduğumuz "Geçiş " döneminin şartları esasa

bağlanmıştır. Bir başka deyişle, ortaklığın somutlaşması .Geçiş ve Katma Protokol'un esasları ve getirdikleri ortaklık ilişkilerinin somut bir çehresini ortaya çıkarmaktadır. Katma Protokolün esasları iki temel Özerine oturtulmaktadır:

Birinci temel: Geçiş dönemi süresinde "Akit Taraflar" ilişkilerini KARŞILIKLI VE DENGELİ YÜKÜMLER üzerine geliştireceklerdir. Bu esasın dayandığı varsayım, Türk ve Topluluk ekonomilerinin eşit düzeyde ve güçte kabul edilmeleridir. Bu varsayımın gerçek olamayacağı ortadadır. Buna rağmen böyle bir hükmün protokola temel olması, Türkiye'nin güçlü Topluluk ekonomilerine pazar olmayı kabul etmesinden başka birşey değildir.

İkinci temel ise; ortaklığın iyi işleymesini sağlamak için Türkiye'nin ekonomi politikasını topluluğun uyguladığı politikalara UYDURMAIC'dır. Bu uygunluk politikası gerçekte, ulusal ekonominin korunması ve geliştirilmesi gibi kavram veya girişimlerin bir kenara bırakılması, bunun yerine temel hedefin; AET nin dünya politikasını sürdürmede ve kendi ekonomilerini güçlendirmede yapacağı girişimlere aynen uymak olmasıdır.

Katma Protokol, bu esaslar çerçevesinde yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükleri iki kesimde incelemek mümkündür. Birincisi; sanayi, tarım ve ticari kesimleri, ikincisi ise işgücü hareketleri, yerleşme ve hizmetler ve sermayenin serbest hareketleridir.

TARIM, SANAYİ VE TİCARET

AET ile olan ilişkiler tarım, ticaret ve sanayi sektörlerimize şu şekilde yansımaktadır.

a) AET ile olan ilişkilerimizde NİTELİKLİ BİR DENGESİZLİK vardır. Bunun nedeninin, topluluk ekonomileri ile Türk ekonomisi arasındaki dengesizlik olduğu açıktır. Bu dengesizlik özellikle sanayidedir ve topluluk sanayileri Türk sanayiinden nitelik olarak farklıdır ve güçlüdür. Tarımda da, yüksek teknoloji ve pordüktivite ile yerli tarım ürünlerimizi pazardan kovacak kadar güçlüdürler. Bu nedenlerle, AET ile olan ticaretimizde giderek artan açık, topluluğa karşı ticaret hadlerimizde dengesizlik yaratıp TL nin değerini düşürdüğü gibi, vergi kayıplarına da yol açmaktadır. Bu şekilde Türkiye'de hayat pahalılı-

ğı giderek artmakta, mallarımızın rekabet gücü düşmektedir.

Aynı şekilde, temelde olan dengesizlik, karşılıklı taviz ve yükümlülükler arasında olması gereken dengeyi de bozmuştur. Örneğin; AET'nin dünya politikası içinde üçüncü ülkelere tanıdığı tavizler Türkiye'yi de bağladığı gibi, almış olduğu tavizleri de alıp götürmüştür. Topluluğun ihrac ürünlerimize koyduğu kısıtlamalar, ihracatımızın artması ile kurulabilecek bir dengeyi ortadan kaldırmaktadır. Türkiye'nin ithalatı AET ile 1967'deki ithalatı üzerine oturtulduğu için Topluluğa büyük tavizler verilmiş olmaktadır.

b) Türkiye'nin nitelikli sanayileşmesi engellenmektedir.

Yukarıdaki dengesizlikler çerçevesinde düzenlenen 12 ve 22 yıllık liberasyon listeleri, AET ile olan ilişkilerimizin sistematikliğini ortaya koymaktadır. Listeler incelendiğinde açıkça görülmektedir ki, bu sistematikte gözetilen ilk hedef Türkiye'de gelişebilecek ağır sanayii engellemektir. Listelerde dikkati çeken; makinalar ve cihazlar, elektrik malzemesi ve aksamı, kimya sanayii, maden işleme sanayii ve optik alet ve cihazlarda büyük alanlarda rekabete açılmamızdır. Bu durumdaki gelişmenin, Türkiye'nin aleyhine ve Türkiye'nin Topluluk sanayi ürünlerine pazar olması şeklinde olacağı açıktır.

c) Türkiye tarımı, topluluk tarımı ile rekabet edemeyecektir. AET ilişkileri tarımımızı olumsuz yönde etkileyecektir.

Topluluk, ortak tarım politikası altında, kendi tarımını korumakta ve fazla üretimine de pazar aramaktadır. Bu ürünlerle serbest rekabete girmemiz olanaksızdır. Topluluğun tarım ürünlerine Türkiye'ye verdiği tavizler, Türkiye tarımını zora koşucu ve saptırıcı niteliktedir. Bu durumda tahıl ambarı denilen Anadolu'nun buğday ithali normal karşılanmaktadır. Topluluk, ticaret anlaşmaları çerçevesinde tarım ürünlerimize koyduğu kontenjan ve kısıtlamalarla ihracatımızı kısıtlarken, özellikle Akdeniz ülkelerine tanıdığı bir takım tavizlerle tarımımızı ayrı ürünlerde ihtisaslaşmış ülkelerle rekabete sokmakta ve ihracat potansiyelimizi kısıtlamaktadır.

Görüldüğü gibi, sorunların irdelenmesinden çıkan sonuç; sorunların GÜMRÜK BİRLİĞİ ilişkilerinden doğ-

duğu ve bu birlik ilkesi ile ilişkilerin devam etmesi halinde çözümün olmadığıdır. Oysa gümrük birliği ilkesi AET'nin anayasası niteliğindeki Roma Andlaşmasının temelini meydana getirir.

İŞGÜCÜ, YERLEŞME, HİZMETLER, SERMAYE

AET ilişkilerinin, işgücü, yerleşme ve hizmetler ile sermaye hareketlerine yansımaları da şu şekilde olmaktadır.

a) Türkiye halkı AET nin ucuz işgücü potansiyeli olmak durumundadır.

İşsizliğin Türkiye'de yapısal bir sorun oluşu ve dışarda çalışmaya giden işçilerin gönderdikleri dövizler ile ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunmaları, işgücü ihrac etmeyi ilk bakışta büyük avantaj olarak ortaya çıkarmıştır. Ancak gerçekte bu "avantaj"lar, bir dezavantajdan başka bir şey değildir. Şöyle ki: Önce, işgücü ihracı AET nin istihdam olanakları ile sınırlıdır. Oysa AET 1970 lardan sonra atıl kapasitesi olmayan ve işgücü ithali yerine sermaye ihracına yönelen bir ekonomiye sahiptir. Bu durumda yerli işgücünün AET de iş bulma olanakları kısımlıdır. Kaldı ki, Türk işçisinin AET'deki boş işyeri için talep hakkı yoktur. Bunun yanında dünya kapitalist sisteminin baş belası enflasyon, gönderilen dövizlerle AET de frenlenmekte Türkiye'de körüklenmektedir.

Türkiye'ye gelen bu dövizlerin yatırıma dönüşme ihtimali de hemen hemen yok gibidir. Bütün bu gelişim Türkiye'nin AET ekonomilerine uyum zorunluğu ile daha anlamlı olmaktadır.

İşgücünün serbestleşmesinin temelinde, ucuz işgücünün yoğunlaşmakta olan üretim alanına ve sermayenin ayağına gelmesi yatar. Bu şekilde kâr oranı artmış, maliyet düşmüş olacaktır. İstihdam edilecek işçilerin en verimli işçi olmaları seçilerek üretim artırılmakta işçiler altyapı yatırımlarından ve sosyal güvenlik haklarından mahrum edilerek maliyet düşürülmekte ve sermayenin yoğunlaşması ve birikmesi engellenmiş olmaktadır. Zaten AET ile olan ilişkilerde sorunlara neden olan maddeler bu gerçeklerin ve gelişmelerin yansımalarıdır.

İşgücü ihracının temelinde bu işgücünü istihdam edememek yatar. Bir başka deyişle işgücünün üretken emek durumuna getirilememesi. Oysa sermayeyi yaratan emektir. Dışarda

çalışan işçilerimizin ürettiği sermaye AET ülkelerinde kalmaktadır, ve döviz olarak gönderilen paralar ise işçinin yaşamını sürdürmek için aldığı ücretin sadece bir kısmıdır ve işçilerin ürettiğinin son derece küçüğüdür. İşgücünün serbest dolaşımı karşılıklı olduğundan, Türk el emeğinin AET'ye gidişine karşılık, AET li teknik işgücü de Türkiye'ye gelmektedir. Bu meseleyi hizmetlerin serbest hareketi ile birlikte ele alalım.

b) Hizmetlerin serbest hareketi ve yerleşme hakkı, Ulusal çıkarlarımızıza aykırıdır.

Hizmetlerin serbest hareketi, sermayenin serbest dolaşımı ile birlikte asıl üretimini kazanmaktadır. Bununla beraber, ekonominin her dalında uygulanmakta olan TEKNİK HİZMETLERİN özel bir yeri ve önemi vardır. Hizmetlerin serbest hareketinin sağlanması kendi teknik hizmetlerimizin AET tarafından ele geçirilmesini getirecektir. Bir başka deyişle yerli teknik elemanlarımızın ülkemiz hizmetlerinde ve teknolojisinde söz sahibi olamayacağı gibi, AET ülkelerindeki hizmetlere doğru ihraç edileceği açıktır. 1972 de Türk mimar ve mühendislerinin %72 si yurt dışına çıkmak eğilimindeydi. Ve aynı yıl içinde proje ve teknik hizmet karşılığı olarak dış ülkelere 222 milyon dolar, proje kredisine karşılık 35 milyon dolar ödenmiştir. Dünya Bankasının 2.3 milyon dolarlık bir yardımına karşılık, 1.65 milyon dolarlık müşavirlik hizmeti ödenmiştir. Bugün Ereğli Demir Çelik'de 110 bin lira ücretli yabancı mühendis, İstanbul Nazım Planda 70 bin liralık yabancı uzman çalışmaktadır.

Hizmetlerin genel olarak AET'ye açılması, özellikle doğal kaynaklarımızın topluluk çıkarlarına işletilmesini getirecektir. AET tekelleri bütün ekonomik faaliyetleri ele geçirecek, devletin fonksiyonunu sıfıra indireceklerdir.

c) Sermayenin serbest dolaşımı Türkiye'yi her bakımdan bağımlı kılacaktır. Şimdiye kadar zaten çok çeşitli tedbir ve teşviklerle Türkiye'ye girme fırsatı bulan yabancı sermaye bu kez, tamamen yasal bir biçimde ülkeye yerleşecektir. Bu işlerlik, ortaklık anlaşmalarındaki sistematığın son halkalarıdır., önce ülkenin gelişmesini engetleyecek, ülke ekonomisi ve kalkınma stratejisi uyumlu kılınacak, sonra da sermaye

hareketi ile ülkenin tüm kaynakları ele geçirilecek. Ve ancak AET sermayesi ile bütünleşince, ortaklığa girilebilecek, yaşanabilecek. Geride kalanlar da ucuz işgücü deposu olacaktır.

AET İLE BÜTÜNLEŞME BAĞIMLILIĞIN NOKTA LA NMASI DIR

AET ile legal bütünleşmeden doğacak sonuçlar, yukarıda anlatılan esaslar ve işlevlerden hareketle şöylece sıralanabilir:

1) Böyle bir gelişim içinde, sanayimizin bugünkü tüketim ve ara malı imalatına dayanan niteliği dışa bağımlılığının perçinlenmesi çerçevesinde aynen devam edecektir.

2) AET ile olan bu entegrasyon ile, tekelci kapitalist düzen teminat altına alınıp, yaygınlaştırılacaktır. Böyle bir düzenden ise yalnızca küçük bir azınlık olan tekelci sermaye çevreleri kazançlı olarak çıkacaklardır.

3) Ekonomik bağımlılık çerçevesinde, Türkiye'ye mal akımı serbestleşecek, bu ise Türkiye'nin ödemeler dengesinde sürekli ve büyüyen açıklara sebep olacak, gelir seviyesi düşecek ve halkımız AET'nin ucuz işgücü potansiyeli olacaktır.

4) Devletin ekonomimize ilişkin faaliyetlerine sınırlamalar getirilerek, devletin kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerinin hazırlanması gibi faaliyetleri AET ülkeleri seviyesine indirilmekte ve ekonomiye ilişkin faaliyetlerine sınırlamalar getirilmektedir.

COK auau TEKELLKVE ULUSLARARASI TEKELCI SERMAYE

(TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ'nin düzenlediği, İktisatçı YILDIRIM KOÇ tarafından verilen konferansın özetidir)

İkinci Dünya Savaşından, sonraki Amerika Birleşik Devletleri, kapitalist blokun en güçlü üyesi oldu. İkinci Yeniden Bölüşüm Savaşında yenilen kapitalist ülkeler az gelişmiş ülkelerdeki pazar olanakları ve hammadde kaynakları üzerinde bir hak iddia edebilecek durumda değillerdi.

5) Ülkemizin eğitim ve kültürüne kadar tüm sosyal ve ekonomik alanlarının AET uyruklu özel ve tüzel kişilere açılışı yanında, AET dışındaki ülkelerle olan ilişkilerinin Ortaklık Konseyinin denetimine girmesi, ekonomik ve kültürel bağımlılığın yanında siyasi bağımlılığı da getirmektedir.

Ülkemizin AET ile olan bu legal bütünleşmesi Ulusal Kurtuluş Savaşımızdan bu yana emperyalistler tarafından sürdürülen oyunların noktalınması olacaktır.

AET ile yapılan anlaşmalar da bu gelişimi meşru kılan hukuki belgeler olmaktan öte bir anlam taşımayaacaktır.

Bu durum karşısında;

1) Katma Protokol, AET'nin anayasası niteliğindeki Roma Andlaşması çerçevesinde olmak zorundadır ve bu nedenle Katma Protokol üzerine savunulacak her çözüm önerisi, ülkemizin ekonomik, politik ve kültürel bağımlılığını ortadan kaldıramayacak, aksine pekiştirecektir.

2) Yurd sorunlarını, kendi sorunlarından ayrı ele almayan teknik eleman kitlesi, bu bağımlılık koşulları altında, bilgi ve becerisini halkımızın hizmetine sunamayacaktır.

3) TMMOB olarak; ülkemizin bağımlılık simgesi olmaktan başka bir anlam taşımayan, Ankara Andlaşması ve Katma Protokol gibi anlaşmaları kabul etmemeyi, halkımıza karşı ulusal bir görev saymaktayız.

Fransa ve İngiltere ise ülkelerinde gelişen sosyalist akıma karşı Amerikan yardımına gerek duyuyorlardı. "Sosyalizm denizinde bir ada" olarak kalmaktan çekinen Amerika, Avrupa'daki kapitalistleri kendi himayesine almak zorundaydı. Diğer taraftan Doğu Avrupa Ülkeleri-

geçen ay

nin sosyalist bloka katılmaları karşısında sosyalist blok güçlendi ve kapitalizm için daha büyük bir tehlike oluşturma başladı. Bunu gören gelişmiş kapitalist ülkeler "soğuk savaşı" başlatarak kendi ülkelerindeki tüm devrimci ve ilericilere karşı cadı kazanları kaynatmaya başladılar. Günümüzde geçek gelişmiş kapitalist ülkelerin kendi aralarındaki, gerek sosyalist ülkeler ve geri bırakılmış ülkelerde olan ilişkilerini belirleyen temel yapı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki 25 yıl süresince gelişmiş kapitalist ülkeler blokuna Amerika Birleşik Devletleri'nin hakimiyetidir.

JAPONYA VE AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ GELİŞMELER

1957-58 yıllarına kadar Avrupa ülkeleri ile Japonya'nın ekonomileri büyük ölçüde Amerikan yardımı ve Amerikan askeri mal satın almalarıyla güçlendi. Fakat güçlenen bu ekonomiler gelişmiş kapitalist ülkeler bloku içinde yeni düzenlemeleri gerektirdi. Bu mekanizmayı basitçe şu şekilde açıklayabiliriz.

Herhangi politik bir anlaşma belli bir güç dengesini yansıtır. Bu güç dengesi bozulursa anlaşmanın değiştirilmesi için nesnel şartlar yerinde demektir. Çeşitli gelişmiş kapitalist ülkelerde üslenmiş kapitalistler arasında da pazarların, hammadde kaynaklarının ve karlı yatırım alanlarının bölüşülmesi için belli anlaşmalar yapılmıştır. Bu anlaşmaların en açık şekli sömürgelerin bölüşülmesidir.

EKONOMİK GÜÇ DENGESİNDE DEĞİŞMELER

Her savaştan sonra ortaya çıkan yeni güç dengesine göre sömürgeler (pazar, hammadde kaynağı ve yatırım alanı olarak)el değiştirir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da bu ortaya çıkmıştır. Bunun temelindeki neden bu güç dengesinde tarafların ekonomilerinin değişik hızlarda büyümesi, yani ekonomik güç dengesinin süratle değişmesidir. Buna göre güçlenen ülke daha fazla hak talep edecek, görel olarak zayıflayan ülke ise eskiden elde ettiklerini kaybetmemek için çabalayacaktır. Bu gün de gelişmiş kapitalist blok kendi içinde çeşitli çatışmalara sahne olmaktadır. Günümüzde yeni bir yeniden bölüşüm savaşı var mıdır? Çeşitli gelişmiş ka-

pitalist Ülke blokları arasındaki ilişkiler ne düzeydedir ve az gelişmiş ülkeler açısından bu durumun anlamı nedir? Bu soruların cevabı günümüz gelişmiş kapitalist ülkeler blokundaki yeni gelişmelerin ele alınmasında yatmaktadır.

BUGÜNKÜ DURUMU

Günümüz gelişmiş kapitalist ülkeler blokunu 1957-58 buhranı öncesinden veya daha genel anlamda İkinci Dünya Savaşı öncesinden ayıran temel gelişmeler nelerdir? Birkaç aktarımla başlayalım:

"Ticari açıdan, insanlar arasındaki ulusal sınırların sun'i olduğunu anlamın zamanı gelmiştir... Sizin mallarımızı alabiliyor ve satabiliyorsa, bir insanın hangi bayrak altında yaşadığı o kadar önemli mi"

"Eğer bir ülkenin oldukça düzenli bir hükümeti varsa, bu ülkenin bebek mamalarını, arabalarını, elektronik beyinlerini, gazetelerini, Jiletlerini, margarinlerini üreten şirketlerin gerçekte kime ait olduğu herhangi bir şey farketmez mi? Eğer ulusal gurur ve stratejik konuları gözönüne almaz ve araştırma politikalarıyla mali stratejilerin ulusa zarar vermediğini varsayarsak, Amerikalıların ve İngilizlerin veya Japonların başka bir ekonominin tümüne çokuluslu şirketler aracılığıyla sahip olması herhangi bir şeyi değiştirir mi? Pratikte hiçbir şey farketmez, aynen Kaliforniyalıların arabalarının Detroit'de üretilmesinin hiçbir şeyi değiştirmesi gibi.

"Ulus esasına dayalı devlet düşüncesinin yerini ekonomik örgütler alacaktır. Geleneksel ticaret öneminin çoğunu yitirecek ve değiştirilecek ve yerini çokuluslu şirketler arasındaki ticarete bırakacaktır."

Bu Uç aktarma da gelişmiş kapitalist ülkelerin ideolojisini savunan yazarlardan: ikisi Amerikalı, biri İtalyan.

DÜNYA VATANDAŞI MOBİL (.)

Mobil Oil şirketinin servis istasyonlarını yurdun hemen her köşesinde görebilirsiniz. Türkiye'deki şirket çokuluslu bir tekel olan Mobil'in dünyanın dört bir yanındaki 90 şirketinden biridir. Latin Amerika'da 12, Avrupa'da ve Türkiye'de 26, Orta Doğu'da 9, Uzak Doğu ve Avustralya'da 20 ve Afrika'da 23 şirkete sahip olan tekelin başkanı R. Warner 1970 yılında şöyle diyordu:

"Mobil Oil şirketinin yöneticileri, Mobil Oil'in yabancı ülkelerde yatırımları olan bir Amerikan şirketi olarak düşünmemektedirler. Aksine, Mobil Oil, bütün uluslar topluluğuna karşı sorumlulukları olan bir dünya şirkettir, dünya vatandaşıdır."

Yani genel olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan ve özel olarak da 1957-58 buhranından sonra gelişmiş kapitalist ülkeler bloku, çokuluslu şirketler denilen bir olgunun ağırlığıyla karşı karşıyadır. Tekeller o kadar büyüklerdir ki, artık dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde faaliyette bulunmaktadırlar.

BAZI TANIDIK ÖRNEKLER

Birkaç tanıdık örnek verelim: Mobil Oil'in kazancında yabancı ülkelerdeki faaliyetlerin payı %51, Uniroyal'de %75, Pflzer'de %55, IBM'de %50'dir.

Türkiye'de Sifaş Sentetik İplik Fab. A. Ş. ve Simerbank-BASF şirketinde önemli hissesi olan BASF'ın tüm dünyada 279 şirketi vardır. A. E. G. şirketinin ürünleri 100'den fazla ülkede pazarlanmaktadır; Mercedes arabalarını Üreten Daimler-Benz şirketi? İSO'dan fazla Ülkede faaliyettedir; The Coca Cola Export Corporation'a bağlı şirketlerin ürettiği meşrubatları 135 ülkede bulabilirsiniz; Nestlé'nin dünyanın dört bir tarafında 297 fabrikası vardır; Shell'in 100'den fazla ülkede sahip olduğu şirketlerin sayısı 500' Un üstündedir; Siemens'in 166 ülkede kendi denetimi altında ortaklığı vardır; yurdumuzda İş Bankası ile ortak olarak "sana" ve "vita" yağlarını üreten Unilever 500'den fazla fabrikaya sahiptir; Volkswagen arabalarını üreten şirketin ise 13 000 den fazla servis istasyonu vardır.

ALLENDİYİ KİM DEVİRDİ?

Karşımızdaki bu tablo İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemden tamamiyle farklıdır. Rakamlara boğulmaktan korkmamıza rağmen bu olguyu daha iyi kavramak ve gelişmiş kapitalist ülkeler açısından önemini anlamak için birkaç rakam daha vermek zorunlu. 1967 yılında Amerika Birleşik Devletlerinin toplam ihracatı 24 milyar dolar. Buna karşılık merkezi Amerika'da butanan çokuluslu tekelin A. B. D. dışındaki satışları 53.2 milyar dolar. Amerikan ekonomisine, politikasına, kültürüne bu tekel egemen olduğuna göre, bunların çıkarlarını dünyanın dört bir tarafında korumak üzere tüm Amerika seferber olacaktır. Şili'de

Ailende yönetiminin başına gelen bunun en iyi örneğidir.

1913'DEN BU YAKA...

Amerikalıların yaptıkları bir araştırmaya göre merkezi A. B. D.'nde bulunan 187 çokuluslu tekelin yabancı Ülkelerde 1913 yılındaki ortaklıkların sayısı 190 idi. Bu rakam 1939 yılında 1068'e, 1967 yılında ise bu rakamın beş katı olan 5088'e fırladı

Çokulusluluk olgusunun 1970'lerde daha da önem kazandığını düşünürseniz, gelişmiş kapitalist Ülkelerdeki tekellerin içinde bulunduğu yeni dönemi kavrayabilirsiniz. Bu şekilde bir taraftan gelişmiş kapitalist ülkeler birbirlerine daha sıkı bağlarla bağlanırken, diğer taraftan az gelişmiş Ülkelerle olan ilişkiler daha güçlenmektedir. Bu doğrultuda bağlantılı bir gelişme de uluslararası işbölümünün ve bunun yansıması olarak gelişmiş kapitalist Ülkeler adasındaki ticaret hacminin çok büyümesidir.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin diğer gelişmiş kapitalist ülkelere ihracatı 1955 yılında 42. 2 milyar dolar iken, 1970 yılında bu rakam 172. 5 milyar dolara çıkmıştır. Bu rakamlar arasındaki fark gelişmiş kapitalist Ülkelerin birbirlerine olan bağımlılıklarının bir yansımasıdır. Bu karşılıklı bağımlılık ise bir taraftan çokulusluluk olgusunun, diğer taraftan ileri düzeyde bir işbölümünün sonucudur.

TEKELLER BÜTÜNLEŞİYOR...

Çokuluslu tekeller bir taraftan çeşitli gelişmiş kapitalist ülkelere kaynaklanan sermayedarlar arasında bir bütünleşme sağlarken, diğer taraftan gelişmiş kapitalist ülkelerdeki tekeli burjuvazi ile az gelişmiş ülkelerde oluşan yerli tekeli burjuvazinin bütünleşmesini sağlamaktadır. Birincisine en iyi örnek 235 Amerikan, Avrupa ve Japon tekelinin ortak olarak kurdukları ve Latin Amerika da yatırım yapan ADELA yatırım şirkettir. İkincisinde ise T of aş'tan Goodyear'a kadar yüzlerce örnek akla geliyor.

Buna göre İkinci Dünya Savaşından sonra gelişmiş kapitalist ülkeler arasındaki bağlar güçlenmiştir. Merkezleri çeşitli ülkelerde bulunan çokuluslu tekeller arasında hammaddelerin, pazarların ve yatırım alanlarının bölüşülmesi konusunda bir çelişki vardır, fakat bu çelişki askeri plana yansımayaacaktır, çünkü böyle bir

durumda kaybedilecek çok şey vardır.

YİNİDEN BÖLÜŞÜM SAVAŞI ÇIKAR MI?

Gelişmiş kapitalist ülkeler arasında bir yeniden bölüşüm savaşı halinde, çokuluslu tekeller büyük zarar görecektir, ileri düzeyde bir işbölümüne dayanan ekonomiler işleyemez duruma düşecek ve geri bırakılmış ülkelerle sosyalist ülkelere karşı ortak bir politika güdülememesi nedeniyle bu ülkelerdeki gelişmelerden büyük zarara uğranılacaktır. Sermaye birikiminin vardığı yeni aşamada ortaya çıkan çokuluslu şirketler ve gelişmiş kapitalist ülkelerin üst düzeyde birbirlerine bağımlılığı olgularının sonucu şudur: Gelişmiş kapitalist ülkeler geri bırakılmış Ülkelere karşı ortak bir politika izleyecekler ve bu ülkelerin kapitalist bloktan kopmalarına karşı her türlü tedbiri alacaklardır. Yani geri bırakılmış ülkeler açısından uluslararası bir tekeli sermaye oluşmuştur.

DÜNYA BANKASI VE ULUSLARARASI PARA FONU

Ekonomik planda bu bütünleşmeyi destekleyen diğer gelişmeler de vardır. İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemin kendine özgü bir özelliği resmi ve sürekli nitelikteki örgütlenmelerdir. Bu örgütler hem ekonomik, hem de askeri alandadır ve daima politik gelişmelere göre tavır almaktadır. Bunların en önemlileri Dünya Bankası ile Uluslararası Para Fonu'dur. Her iki kuruluş da üye ülkeler ekonomik güçleriyle orantılı bir oy oranına sahiptir. Gelişmiş kapitalist ülkelerin hakimiyeti altındaki bu iki kuruluşun birincisi uzun dönemli "kalkınma" kredilerini, ikincisi ise kısa dönemde fon akımlarını düzenler ve kendilerine bu açılardan bağımlı olan az gelişmiş ülkelerin istenilen politikaları izlemelerini sağlarlar. Askeri alanda ise gerek NATO, gerek SEATO gibi kuruluşlar, gelişmiş kapitalist ülkelerin geri bırakılmış ülkelerdeki devrimci hareketlerle sosyalist ülkelere karşı kullandıkları ortak vurucu güçtür.

BİR ZAMANLAR A. B. D. TARTIŞILMAZ LİDERDİ

İkinci Dünya Savaşından hemen sonra Amerika Birleşik Devletleri gelişmiş kapitalist ülkeler blokunun tartışılmaz lideriydi. Amerikan doları

uluslararası rezerv parasıydı. Marshall yardımı gerek Avrupa, gerek geri bırakılmış ülkelere uzun vadeli kredi sağlıyordu. Amerikan askerleri Avrupa kapitalistlerini sosyalist ülkelere ve Avrupa işçi sınıflarından koruyordu. Buna bağlı olarak da tüm gelişmiş kapitalist Ülkelerin resmi örgütü olan kuruluşlarda A. B. D. egemen durumda idi.

Fakat zaman içinde ekonomik yasalar tekrar işledi, gelişmiş kapitalist ülkeler arasındaki güç dengesi değişti, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Japonya birer rakip olarak ortaya çıktı. Ama bu yeni durumda bir değişiklik söz konusuydu. Kapitalist blok geçmişte benzeri görülmeyen bir bütünleşme düzeyindeydi, aralarındaki ekonomik plandaki çelişkilerin askeri plana yansımalarının ölçülemeyecek kadar büyük zararları vardı. Hem az gelişmiş ülkeleri elden kaçırmamanın alemi var mıydı? Buna bağlı olarak güç dengesindeki bu değişiklikler kendilerini uluslararası kuruluşlarda yansıttılar.

SİMDE AET VE JAPONYA DA VAR!

1971 yılı ağustos ayında doların altına çevrilebilirliğinin kaldırılmasıyla gelişmiş kapitalist Ülkeler blokunda A. B. D. hegemonyasının sona erdiği, gelişmiş kapitalist ülkelerin hak ve sorumluluklarını ağabey-kardeş ilişkisi içinde değil de kardeş kardeşe paylaşacakları bir dönemin başladığı ve gittikçe hızlanan bir şekilde bir uluslararası tekeli sermayenin oluştuğu açığa çıktı (A. B. D.'nin teknolojik liderliği altında).

İkinci Dünya Savaşından ve özellikle Birinci Dünya Savaşından önce gelişmiş kapitalist ülkeler ayrı yarı birer ağaçtı. Günümüzde ise artık kocaman bir tek ağaç ve bunun uç tane kolu var. Bu kollardan ikisi 1960'lara kadar zayıftı, 1970'lerde çok daha güçlü olarak karşımızda. Bu şekilde ortaya çıkan uluslararası tekeli sermaye ise, az gelişmiş ülkeleri çok daha bilinçli ve örgütlü olarak sömürmektedir. 1950'lerde ve 1960'larda A. B. D. hegemonyası altındaki kapitalist blok şimdi A. B. D., Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Japonya'dan kaynaklanan ve uluslararası bir nitelik kazanma doğrultusunda olan tekeli sermayeye bir süreç içinde yerini bırakmıştır.

işçilere karşı panzerli saldırılar

Ecevit hükümetinin istifa ettiği günlerde işçilere, ilerici aydınlara ve yoksul halka yönelen baskılar yoğunlaştı. Bir yandan yeniden kitaplar toplanıyor, güvenlik mahkemelerinde faşist 141-142'ci maddeler uygulanarak tutuklamalara girişiliyor, bir yandan da grevci işçilerin ve gecekondualarda yaşayan halkın üzerine toplum polisleri "panzer"lerle saldırıyor.

17 eylül günü, İstanbul'da MSP yanlısı bir patronun sahibi bulunduğu Ülker Bisküvi Fabrikasında sendikal haklarını korumak için direnişe geçen 850 işçiye karşı polis, zırhlı araçlar, elektrikli coplar kullanarak saldırıya geçti. İşçilerle polis arasında kanlı çatışmalar oldu. 16 işçi gözaltına alındı.

Emekçi halk üzerinde yeniden estirilmek istenen terör ve baskı girişimleri, ilerici demokrat kuruluş ve kişiler tarafından tepkiyle karşılandı. İçlerinde Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesinin de bulunduğu 21 kuruluş bir bildiri yayımlayarak bu girişimleri kınadılar ve örelikle Ülker fabrikası olaylarına değinerek çalışanların sendikal haklarına getirilen antidemokratik baskıların kaldırılmasını istediler. TMGT, TÖB-DER, bazı sendikalar ve meslek odalarının yayımladıkları bildiri de özetle şu görüşler yer alıyor:

"17 eylül 1974 günü sendikalarını özgürce seçmek isteyen Ülker işçilerinin üzerine polis, panzerler ve elektrikli coplarla saldırmış ve birçok işçi yaralanmıştır. İşveren ve sarı sendika baskısı, işten çıkarmalar ve silahlı komandolarla sürmektedir.

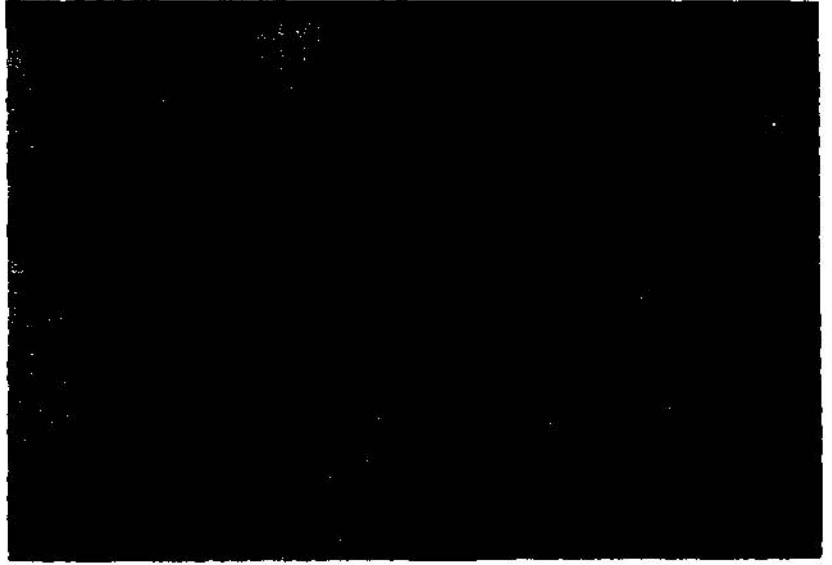
Bu, işçi sınıfımızın üzerinde yıllardan beri devam eden antidemokratik baskıların yeni bir örneğidir. Anayasal haklara in-

dirilmiş bir darbedir. Bu darbe demokratik hak ve özgürlüklerimizin geleceği konusunda bizleri ciddi endişelere sevketmektedir.

Ülker işçilerinin sendikalarını özgürce seçmelerinin bir an ön-

ce saptanmasını ve fabrikada sürmekte olan antidemokratik baskıların kaldırılmasını, kânutsuz olarak işten çıkarılan işçilerin işlerine alınmasını istiyoruz.

Demokratik kuruluşlar olarak bizler işçi sınıfımızın 1961 Anayasasının sağladığı haklar doğrultusunda vermiş oldukları mücadelelerini ve referandum isteklerini destekleriz."

CIA ve SİLİ'nin(!) ÇIKARLARI

Amerika'nın en ünlü iki gazetesi, New York Times ile Washington Post'un geçen ay açıkladıklarına göre Amerikan gizli casusluk örgütü CIA'nın başkanı Hilliam Colby, 1974 nisan ayında Amerikan Temsilciler Meclisinin bir alt komisyonu önünde verdiği ifadede, Amerikan hükümetinin CIA aracılığıyla Şili'de Salvador Ailende hükümetinin devrilmesini sağlamak için 1970 ve 1973 yılları arasında 8 ila 11 milyon dolar para harcadığını

söylemiştir. Colby'nin başka yüksek yetkililerce de doğrulanan ifadesine göre, CIA'nın Allende'ye karşı tertipleri 1964 başkanlık seçimi sırasında başlamıştır. 0 tarihte Allende'ye karşı seçimi kazanan Eduardo Frei'nin Hristiyan Demokrat Partisi lehinde çalışmalarını için özel kişilere, gazetelere ve siyasal partilere 3 milyon dolar dağıtılmıştır. Bu faaliyet, o sırada Henry Kissinger'in başkanı olduğu

Kırklar Komitesi'nce de onaylanmıştır. CIA'nın yabancı ülkelerdeki çalışmalarını denetleyen bu komite 1969 ve 1970'de "Ailende muhaliflerinin faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağlamak üzere" 500 bin dolar harcanması için ajanlarına yetki vermiştir.

ABD Başkanı Ford da, geçen ay yaptığı bir konuşmada "Amerika Ailende'nin ölümünden önceki yıllarda muhalefet partileri ve onları destekleyen gazetelere

yardım etmiştir. Bu, Şili'nin ve tabii ki ülkemizin çıkarı için yapılmıştır" demiştir.

(Amerikan kerkatürü)

William Colby 1973 yılında yine aynı komisyonda verdiği bir başka ifade, Kissinger'in, Ailende 1970 seçimini kazandıktan 15 gün sonra, bu başarının pekişmesi halinde "Şili'de komünist bir rejim kurulacağını, Arjantin, Peru ve Bolivya'nın da onu örnek alarak aynı yola gideceklerini" söylediğini açıklamıştı. Kissinger'in yine 1970'de "Şili'de Halk Birliği denemesinin başarıya ulaşıp yalnız Latin Amerika'da değil, Fransa ve İtalya'da da bir salgın yaratması her ne pahasına olursa olsun önlenmelidir" dediği de geçen Şubat ayında Uluslararası Siyasal Araştırmalar Enstitüsü'nün Şili olayı üzerine Amsterdam'da yaptığı toplantıda açıklandı.

Colby bu kez, Ailende başkan olduktan sonra Kırklar Komitesi'nin Çili'de Halk Birliği hükümetini yokuşa sürmek için 1971-1973 arasında 5 milyon dolar harcadığını bildirmiştir. Daha sonra 1973 seçimlerinde Ailende muhaliflerine 1,5 milyon dolar dağıtılmış, ismi belirtilmeyen "etkin" bir gazeteye de bu arada pay düşmüştür.

Dışişleri Bakanı Kissinger de, CIA'nın Şili darbesine aktif olarak katıldığının açıklanması üzerine bir demec vererek, "CIA'nın rolünün abartıldığını" ileri sürmüş ve "CIA ajanlarının amacı Şili'nin azınlıktaki bir parti tarafından yönetilmesine son vermek ve Şili'de çok partili bir düzen kurulmasına yardımcı olmaktır" şeklinde konuşmuştur.

JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI KURULDU

TMMOB'nin son genel kurul toplantısında alınan karar uyarınca, Birliğe bağlı Jeoloji Mühendisleri Odası kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Yayımlanan ilk bültende Türkiye'de 500'ü aşkın jeoloji mühendisi olduğunu belirten Oda Yönetim Kurulu, tüm üyelerini çalışmalara katkıda bulunmaya çağırmıştır.

EREM: "ADALETİN ÇOK ŞEY KAYBETTİĞİ MUHAKKAKTIR"

Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı emekli general Ali Elverdi'nin AF'ye kaydolması üzerine, Türkiye Barolar Birliği Başkanı Prof. Faruk Erem görüşlerini özetle şöyle açıklamıştır:

"Sorunuza ilişkin haberi bu sabah okudum, üzüntüm sonsuzdur. Emekli hakimlerin siyasal bir partiye girmeleri ve bunun yanında manşet haber şeklinde duyurulması, bundan çeşitli ve birbirine karşıt yorumların sürüp gitmesi böyle bir konunun hukuksal analizini gerekli kılmaktadır. Eğer bu konu, yargının tarafsızlığını ve itibarını etkiliyorsa tüm hukukçuların bu haberdan üzüntü duyacaklarını sanıyoruz. Bazı değerler üzerinde aynı mesleğe mensup olanların tümü hak iddia edebilecek du-dumdadırlar. Bu değerler üzerinde hiçbirimizin kişisel tasarruf hakkı yoktur. Adalet mesleğine giren ve bu alanda görev kabul eden her kişi, emekli olmak gibi bir onur payesinden sonra da davranışlarının aynı kuralla süreceğini taahhüt etmiş demektir. Yargı görevini kabul etmiş olan kişilerin işgal ettiği mevkilerin yüksekliliğiyle orantılı olarak sorumlulukları yoğunlaşır, örneğin bir yargıtay başkanı, bir sıkıyönetim mahkemesinin en yüksek rütbeli başkanı, bir barolar birliği başkanı eğer görevi bitince bir siyasal partiye girerse, yazılı metinler üstü bir kuralı önemsememiş olur, emeklilikten sonra bir hakimin girdiği partinin başkanı o yargıyı överse, hizmetlerini methederse belki o parti bir şey kazandığını zanneder. Fakat adaletin çok şeyler kaybettiği muhakkaktır. Adalet mensubu olan bizlerin bu kayba razı olmaya yetkimiz yoktur."

(Cumhuriyet, 17 Ekim 1974)